

УДК: 351:378:796.011.3(477)

Дегтяр Олег Андрійович,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри менеджменту та адміністрування, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Україна, 61002, м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, тел.: (095) 772 19 57, e-mail: ODegtyar@i.ua

ORCID: 0000-0002-2051-3298

Дегтяр Олег Андреевич,

доктор наук по государственному управлению, доцент кафедры менеджмента и администрирования, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова, Украина, 61002, г. Харьков, ул. Маршала Бажанова, 17, тел.: (095) 772 19 57, e-mail: ODegtyar@i.ua

ORCID: 0000-0002-2051-3298

Diegtiar Oleg Andreevych,

Doctor of Science in Public Administration, associate professor of the Department of Management and Administration, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine, 61002, Kharkiv, 17, Marshal Bazhanov Str., tel.: (095) 772 19 57, e-mail: ODegtyar@i.ua

ORCID: 0000-0002-2051-3298

Вавренюк Сергій Анатолійович,

кандидат наук з державного управління, викладач кафедри піротехнічної та спеціальної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, Україна, 61023, м. Харків, вул. Чернышевська, 94, тел.: (057) 700 31 71, e-mail: nucz@mn.gov.ua

Вавренюк Сергей Анатольевич,

кандидат наук по государственному управлению, преподаватель кафедры пиротехнической и специальной подготовки, Национальный университет гражданской защиты Украины, Украина, 61023, г. Харьков, ул. Чернышевская, 94, тел.: (057) 700 31 71, e-mail: nucz@mn.gov.ua

ORCID: 0000-0002-6396-9906

ORCID: 0000-0002-6396-9906

Vavrenyuk Sergey Anatolievich,

PhD in Public Administration, lecturer of the Department of pyrotechnic and special training, National University of Civil Defense of Ukraine, Ukraine, 61023, Kharkiv, Str. Chernyshevskogo, 94, tel.: (057) 700 31 71, e-mail: nuczu@mns.gov.ua

ORCID: 0000-0002-6396-9906

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано та узагальнено систему формування готовності до розвитку фізичної культури студентів у ВНЗ України з урахуванням регіональних особливостей. Удосконалено модель готовності студентів до розвитку фізичної культури.

Ключові слова: фізична культура, спортизація фізкультурної діяльності, модель готовності студентів, фізична підготовленість, спортивно орієнтовані технології, стан здоров'я, оздоровчі технології навчання, багатокритерійний підхід.

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ РАЗВИТИЕМ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА ДЛЯ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ

Аннотация. Проанализировано и обобщено систему формирования готовности к развитию физической культуры студентов в вузах Украины с учетом региональных особенностей. Усовершенствовано модель готовности студентов к развитию физической культуры.

Ключевые слова: физическая культура, спортизация физкультурной деятельности, модель готовности студентов, физическая подготовленность, спортивно ориентированные технологии, состояние здоровья, оздоровительные технологии обучения, многокритериальный подход.

STRATEGIC APPROACHES IN PUBLIC ADMINISTRATION BY THE DEVELOPMENT OF PHISICAL CULTURE AND SPORTS FOR THE STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Abstract. The analysis and generalization of the preparedness of the forming system for the development of physical culture of students in higher educational institutions of Ukraine with regard to regional features were conducted, the model of students' preparedness for the development of physical culture was improved.

Keywords: physical culture, sportization of physical activity, the model of students' preparedness, physical preparedness, sport oriented technologies, health state, wellness learning technologies, multicriteria approach.

Постановка проблеми. Аналіз науково-методичної літератури і узагальнення передового досвіду роботи кафедр фізичного виховання ВНЗ України свідчить про кризу навчальної дисципліни “Фізична культура”, що наступила в 90-х роках. Одним із напрямів у рішенні цих завдань є спортизація фізкультурної діяльності в освітніх установах. Сучасна система спортивного тренування є винятково складним соціальним явищем. Одним із найважливіших аспектів, який надає системності і цілеспрямованості процесу управління, є планування. Для реалізації системи формування готовності до розвитку фізичної культури студентів у ВНЗ України з урахуванням регіональних особливостей була розроблена технологія навчання. Структура готовності до розвитку фізичної культури у студентів ВНЗ України є багатокомпонентною моделлю. Одним з наріжних принципів інноваційної освіти, у тому числі і у сфері фізичної культури, є багатокритерійний підхід. Саме такий підхід є одним з перспективних у рішенні проблем формування готовності до розвитку фізичної культури у студентів ВНЗ України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленню і розвитку системи фізичного виховання студентської молоді присвятили свої дослідження С. М. Домбровська, В. Г. Ареф'єв, М. Д. Зубалій,

Т. Ю. Круцевич, А. С. Куц, Р. Т. Раєвський, С. М. Сінгаєвський, Б. М. Шиян, А. Д. Дубогай та ін.

Однак наявність зазначених досліджень, отримані результати та розроблені науково-методичні рекомендації за окресленими напрямками можуть бути використані для вирішення нагальних сучасних проблем управління галуззю, а саме сприяти підвищенню ефективності діяльності органів державної влади в розвитку фізичної культури і спорту. Водночас системний аналіз наявних джерел свідчить про їх надто загальний або вузькопрофесійний характер. Крім того, теоретичні основи державного управління фізичною культурою і спортом у вищих навчальних закладах для студентської молоді розглядаються епізодично, без застосування комплексного підходу, що призводить до відсутності науково обґрунтованих висновків, рекомендацій та пропозицій, які мали б сприяти якісному вирішенню завдань щодо розвитку галузі.

Мета статті — проаналізувати та спрогнозувати модель багаторічної підготовки фахівця з фізичної культури і спорту у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. В організації навчального процесу важливу роль відіграють спортивно орієнтовані технології. Аналіз науково-методичної літератури і узагальнення передового досвіду ро-

боти кафедр фізичного виховання ВНЗ України свідчить про кризу навчальної дисципліни “Фізична культура”, що наступила в 90-х роках. Ці тенденції виявлені нашими дослідженнями. Як наслідок — зниження мотивації до регулярних занять фізичною культурою і спортом, фізичної підготовленості студентів і рівня здоров’я. Тривожна ситуація потребувала внесення від освіти науково обґрунтованих змін і доповнень до діючих базових програм по фізичній культурі у ВНЗ України на основі розроблення інноваційних методик, що формують стійку мотивацію до навчальної діяльності і регулярних занять фізичною культурою.

Одним із напрямів у вирішенні цих завдань є спортизація фізкультурної діяльності в освітніх установах. Спорт, що комплектує цінності фізичної культури, завжди був потужним соціальним феноменом, на основі якого формуються інтереси, мотиви, потреби до занять фізичною культурою, а широке залучення наукомістких спортивних технологій, що добре зарекомендували себе у великому спорті, сприяє підвищенню ефективності розвитку рухових кондицій.

Сучасна система спортивного тренування є винятково складним соціальним явищем. У тренувальному процесі діють різноособисті закономірності, які слід враховувати і використовувати. Звідси і формуються певні принципи спортивного тренування: зростання навантаження, безперервності тренування, періодизації і циклічності, систематичності, наочності, доступності.

В останнє десятиліття в освіті склалася ситуація, яка показала, що традиційні форми здобуття освіти і моделі навчання не можуть задовольнити потреб в освітніх послугах, зазвичай сконцентрованих у великих містах.

Це послужило стимулом до широкого використання в наукових дослідженнях у галузі фізичної культури і спорту інноваційних досягнень з розвитку інформатики, кваліметрії, застосовуючи при цьому наукомісткі апаратні, високоефективні комп’ютерні та інформаційні технології.

Одним із найважливіших аспектів, який надає системності і цілеспрямованості процесу управління, є планування. Зважаючи на предмет нашого дослідження, ми будемо вести мову про соціальне планування, під яким розуміють науково обґрунтовану систему цілей, показників, завдань розвитку певної соціальної сфери та основних засобів і методів їх досягнення [1, с. 79]. Процес державного управління розвитком фізичної культури і спорту неможливий без планування, яке за часовим аспектом, рівнем структурно-функціонального охоплення, масштабами та цільовими настановами поділяється на: поточне, перспективне, середньо- та довгострокове, індикативне, директивне, стратегічне.

Для реалізації розробленої нами системи формування готовності до розвитку фізичної культури студентів у ВНЗ України з урахуванням регіональних особливостей була розроблена технологія навчання, яка заснована на інтеграції проблемно-модульної, спортивно-орієнтованої,

інформаційної і оздоровчої технологій навчання, системі комплексного контролю якості освітнього процесу.

Її основними принципами є:

- конверсія у навчальний процес спортивно орієнтованих технологій навчання, що зарекомендували себе в спорті вищих досягнень, з урахуванням запитів, потреб і можливостей (рівень здоров'я) студентів у виборі видів спорту, сучасних рухових і оздоровчих систем, найбільш значущих у фізичному саморозвитку особи;

- впровадження оздоровчих технологій навчання з урахуванням захворювань, характерних для різних територій України;

- інтеграція спортивних і оздоровчих технологій навчання, які дозволяють ефективно реалізувати принцип оздоровчої спрямованості в навчально-тренувальній діяльності студентів і посилити технології спортивного тренування засобами, методами оздоровчої і реабілітаційної фізичної культури;

- інтеграція у навчальний процес теорії, історії і методики різних видів фізичної культури з дисципліни “Фізична культура”;

- принцип пріоритету регіональних соціокультурних і біосоціальних чинників готовності до розвитку фізичної культури;

- принцип інтенсифікації навчального процесу реалізується через різні форми навчання із застосуванням інформаційних технологій, науково-дослідницьку діяльність викладачів і студентів;

- принцип пріоритету особи в освітньому процесі реалізується через забезпечення максимально комфортних психолого-педагогічних

умов навчальних занять (сучасне матеріально-технічне забезпечення фізкультурно-спортивної бази, висококваліфікований професорсько-викладацький склад), застосування релевантних педагогічних технологій навчання з урахуванням запитів і потреб студентів у сфері фізичної культури, формування суб'єкт-суб'єктних стосунків.

Розробляючи інтеграційну нову технологію формування готовності до розвитку фізичної культури студентів у ВНЗ України, ми спиралися на переваги інтегрованих дидактичних систем, до яких належать: ущільнення або концентрація навчального матеріалу, усунення дублювання в його вивченні; усунення переважань, заощадження навчального часу; інтеграція кількох навчальних предметів; посилення мотивації до пізнавальної діяльності; динамічність процесу інтеграції, зумовлена розвитком науки.

Уявлення у сучасному суспільстві поняття “здоров'я” і значне системне погіршення стану здоров'я населення України стало підґрунтям для розгляду побудови дисципліни “Фізична культура” на основі парних законів дивергенції і конвергенції. Дивергенція — процес розширення меж проектної ситуації з метою забезпечення досить широкого і максимально плідного простору пошуку рішень [2]. Цей процес використовується в наукових дослідженнях для виникнення безлічі нових ідей. Мета дивергентного підходу полягає в тому, щоб перебудувати первинний варіант проекту, виявити ті аспекти, які дають можливість отримати істотно нові й водночас здійснювані зміни

в проєкті. Відзначимо особливості прийомів дивергенції і конвергенції в аспекті рішення творчих завдань. Для дивергентного підходу характерні: нестійкість і розмитість цілей; тимчасове усунення обмежень; відстрочений характер оціночних суджень. Для конвергентного підходу — звуження поля пошуку, зменшення невизначеності, виключення альтернатив.

На основі аналізу науково-методичної літератури, власних досліджень розроблено модель готовності студентів до розвитку фізичної культури, яка є модульно-компонентною структурою і включає: мотиваційно-цільовий модуль; змістовний модуль; операційно-функціональний модуль; модуль рефлексії.

Перший модуль — “Мотиваційно-цільовий” — представлений компонентами: мотивація до предметної діяльності; мотивація до діяльності змагань; мотивація до науково-дослідної діяльності. Критерієм оцінки сформованості мотивації до предметної діяльності є відвідуваність навчальних занять і елективного курсу, тобто виконання студентами об’єму рухового навантаження. Згідно з державним освітнім стандартом по фізичній культурі мінімальний об’єм рухового навантаження становить чотири години на тиждень на першому і другому курсах навчання, на старших курсах — по дві години [3, с. 79].

Такий об’єм рухового навантаження значно покращує результати. Для отримання ефекту від тренувань, що є одним із завдань дисципліни, потрібно збільшувати об’єм рухового навантаження до 8–12 годин на

тиждень, залежно від рівня фізичного здоров’я студентів, за рахунок організації занять елективного курсу. Формування мотивації до наростання об’єму індивідуального рухового навантаження ми здійснюємо на основі отримання студентами інформації про види спорту, про базову, реабілітаційну, адаптивну, рекреаційну фізичну культуру, про стан здоров’я, фізичний розвиток, функціональний стан організму, фізичну підготовку. Також вивчаються запити і потреби студентів у сфері фізичної культури. Запити порівнюються з можливостями реалізації їх у ВНЗ України [4, с. 27]. Створюються психолого-педагогічні умови організації занять за вибраними студентами видами рухової активності. У процесі занять студенти навчаються порівнювати свій стан здоров’я із запитами у сфері фізичної культури і реальними індивідуальними можливостями. Згадана схема заходів допомагає студентам самовизначитися у видах спорту, сучасних рухових і оздоровчих системах, сформувати інтерес до занять у рамках предметної діяльності.

Побудова навчальних занять на принципах спортивного тренування і переважання методу (організація системи змагань між групами, курсами, факультетами, моніторинг фізичного здоров’я) змагання формує у студентів потребу в збільшенні рухового навантаження для демонстрації найвищого результату в змаганнях різно-особистого рівня [5].

У межах проведення науково-дослідної роботи студенти здійснюють статистичну обробку результатів навчальних досягнень: заповнення індивідуальної інформаційно-аналі-

тичної карти студента, оброблення результатів анкетування, розрахунків рейтингової оцінки поточної і підсумкової успішності кожного студента, навчальної групи, курсу, факультету. Під керівництвом викладачів аналізують отримані дані, розробляють рекомендації для корекції власних навчальних досягнень і підвищення якості навчального процесу. Вхідження студентів (особливо студентів, звільнених від практичних занять за станом здоров'я) у роботу різних напрямів навчального процесу кафедри дозволяє їм самоствердитися, переконатися в значущості фізичної культури для становлення загальної і професійної культури особи, розпочати міждисциплінарні наукові дослідження по екології, інформатиці та інших науках [6, с. 99].

Другий модуль – “Змістовний” – включає такі компоненти: когнітивну обізнаність і індивідуальний стиль освітньої діяльності. Критеріями оцінювання когнітивної обізнаності є результати знань з історії і теорії фізичної культури, методики формування рухових умінь і навичок, основ здоров'я формуючого стилю життя і професійної діяльності.

Третій модуль – “Операційно-функціональний” – представляє компоненти рухових умінь і навичок (фізичної підготовленості і фізичної працездатності) і фізичного здоров'я (фізичний розвиток, функціональний стан систем організму, захворюваність).

Четвертий модуль – “Рефлексія” – включав сформованість позиції рефлексії до самопізнання, самоудосконалення і саморозвитку у сфері фізичної культури, індивідуальних і

соціальних характеристик особи, необхідних для ефективної спортивної і фізкультурно-оздоровчої діяльності [7].

Процес формування готовності до розвитку фізичної культури в ході навчання складався з трьох етапів.

На першому етапі – самовизначення – студенти першого курсу в процесі лікарсько-педагогічного контролю отримували інформацію про стан здоров'я, рівень фізичного розвитку, функціонального стану організму і фізичної підготовленості і працездатності. На основі інформації про можливість вибору різних видів спорту, сучасних рухових і оздоровчих систем студенти дістали можливість визначитися з вибором рухової діяльності. На цьому етапі нашим завданням було формування у студентів мотивації до предметної діяльності.

Другий етап – самоудосконалення – полягав у формуванні поглиблених знань про види спорту, сучасні рухові і оздоровчі системи й оволодіння практичними вміннями в різних видах фізичної культури. Формувалася мотивація до регулярних занять обраним видом рухової діяльності.

На третьому етапі – саморозвиток:

- формувалися знання основ спортивного тренування, лікувальної і адаптивної фізичної культури, вміння планувати фізичні навантаження і контролювати фізичний стан в процесі їх виконання і мотивація до діяльності змагання;

- студенти отримували знання про значення фізичної культури в професійній діяльності, впливі фі-

зичних вправ на організм тих, хто займався, можливості корекції порушених функцій засобами фізичної культури й уміння організувати заняття профілактичної спрямованості з урахуванням виду професійної діяльності. На цьому етапі нашим завданням було формування мотивації до рухової діяльності і здорового способу життя [8, с. 11].

Результатом кожного етапу навчальної діяльності студента має бути досягнення певної мети, що задовольняє добре відомим у теорії управління принципам SMART: конкретність, вимірність, досяжність, релевантність, узгодженість за часом.

Таким чином, підвищення мотиваційно-ціннісного відношення студентів до занять фізичною культурою і спортом буде ефективним, якщо пропонувані навчальні програми по фізичному вихованню враховуватимуть запити і потреби студентів у сфері фізичної культури і спорту стосовно віково-статевих і соціально-демографічних особливостей. Пріоритет спортивно орієнтованого підходу в організації навчального процесу у ВНЗ України дає можливість здійснити спадкоємність спортивного руху і зняти суперечність між запитом і реалізацією його у студентів у видах фізкультурно-спортивної діяльності.

Процес формування стійкої потреби у фізичному вдосконаленні має бути гуманістичним за формою і особово орієнтованим за змістом. Важливим моментом є факт, що людині властиве неприйняття примусу, опертя йому. Це виховує упертість, небажання наслідувати щось чи когось. Ігноруючи цю аксіому, не мож-

на добитися позитивних результатів у формуванні будь-якої культурної потреби, в тому числі і у фізичному розвитку. Однією зі складових особово орієнтованого підходу є діалогічність, де викладач і студент спільно вирішують завдання з удосконалення знань, умінь і навичок. Викладачеві, що веде цей діалог, необхідно мати релевантну інформацію з потреб студентів у сфері фізичної культури і спорту. У зв'язку з цим завдання полягає у визначенні затребуваної студентами інформації про запити і потреби у сфері фізичної культури і спорту [9, с. 67].

Висновки. Таким чином, готовність до розвитку фізичної культури у студентів – це сформована в процесі фізкультурної освіти у ВНЗ України нова якісна характеристика особи, що має високий рівень компетентності, здатність до самовизначення, самовдосконалення, саморозвитку у сфері фізичної культури, що уміє виділяти з неї релевантні формуючі компоненти в процесі саморозвитку і професійного становлення. Структура готовності до розвитку фізичної культури у студентів ВНЗ України є багатокomпонентною моделлю, що складається з мотиваційно-цільового, змістовного, операційно-функціонального і рефлексії модулів.

Сучасні тенденції розвитку науки в Україні характеризуються зміною парадигм мислення і типів навчання, зміною характеру навчальної діяльності, технологій навчання, зростаючою різноманітністю організаційних форм навчання, свідчать про посилення інноваційних процесів в освіті. Одним із наріжних принципів інноваційної освіти, у тому числі і у сфе-

рі фізичної культури, є багатокритерійний підхід, що припускає облік суперечливих інтересів в цілеспрямованні системи освіти, який зв'язує в єдине ціле завдання формування змісту фізкультурної освіти, його світоглядні і моральні аспекти, дозволяє врахувати національну і регіональну специфіку. Саме такий підхід є одним із перспективних у рішенні проблем формування готовності до розвитку фізичної культури у студентів ВНЗ України, оскільки відкриває можливість конструктивної рефлексії, комплексного саморозвитку і формування особи, готової до самовизначення, самовдосконалення і саморозвитку в системі фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гасюк І. Л.* Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / І. Л. Гасюк // Університет. наук. зап.: часоп. XXVII. — X. : Вид-во ХУУП, 2010. — № 3 (35). — С. 195–203.
2. *Гузарь В. М.* Процес управління фізичною культурою і спортом / В. М. Гузарь // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — X., 2009. — № 17. — С. 9–18.
3. *Вавренюк С. А.* Теоретико-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / С. А. Вавренюк // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. — X. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2014. — Вип. 3 (46). — С. 210–215.
4. *Данилко М.* Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту / М. Данилко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. — 2002. — № 2–3. — С. 49–52.
5. *Дутчак М.* Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні / М. Дутчак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2003. — № 16. — С. 3–16.